

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΑΙΓΑΙΟΥ

ΔΥΝΑΜΙΚΑ ΣΥΣΤΗΜΑΤΑ

Σημειώσεις – Γραμμική 1ης τάξης (Μέρος Γ)

Κοφινάς Γιώργος

Τμήμα Μηχανικών Πληροφοριακών και Επικοινωνιακών Συστημάτων

Ευρωπαϊκή Ένωση
Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο

ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΠΑΙΔΕΙΑΣ & ΘΡΗΣΚΕΥΜΑΤΩΝ, ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΥ & ΑΘΛΗΤΙΣΜΟΥ
ΕΙΔΙΚΗ ΥΠΗΡΕΣΙΑ ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗΣ

Με τη συγχρηματοδότηση της Ελλάδας και της Ευρωπαϊκής Ένωσης

Άδειες Χρήσης

- Το παρόν εκπαιδευτικό υλικό υπόκειται σε άδειες χρήσης Creative Commons.
- Για εκπαιδευτικό υλικό, όπως εικόνες, που υπόκειται σε άλλου τύπου άδειας χρήσης, η άδεια χρήσης αναφέρεται ρητώς.

Χρηματοδότηση

- Το παρόν εκπαιδευτικό υλικό έχει αναπτυχθεί στα πλαίσια του εκπαιδευτικού έργου του διδάσκοντα.
- Το έργο «**Ανοικτά Ακαδημαϊκά Μαθήματα στο Πανεπιστήμιο Αιγαίου**» έχει χρηματοδοτήσει μόνο τη αναδιαμόρφωση του εκπαιδευτικού υλικού.
- Το έργο υλοποιείται στο πλαίσιο του Επιχειρησιακού Προγράμματος «Εκπαίδευση και Δια Βίου Μάθηση» και συγχρηματοδοτείται από την Ευρωπαϊκή Ένωση (Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο) και από εθνικούς πόρους.

Ευρωπαϊκή Ένωση
Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο

ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΠΑΙΔΕΙΑΣ & ΘΡΗΣΚΕΥΜΑΤΩΝ, ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΥ & ΑΘΛΗΤΙΣΜΟΥ
ΕΙΔΙΚΗ ΥΠΗΡΕΣΙΑ ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗΣ

Με τη συγχρηματοδότηση της Ελλάδας και της Ευρωπαϊκής Ένωσης

ΕΥΡΩΠΑΪΚΟ ΚΟΙΝΩΝΙΚΟ ΤΑΜΕΙΟ

Παράδειγμα (Άσκηση 2 από το Φυλλάδιο Ασκήσεων 3)

Το στοιχείο θόριο C έχει ημιζωή 61 min. Πόσος χρόνος χρειάζεται έτσι ώστε 90% θορίου C να διασπασθεί;

ΛΥΣΗ

Από την ημιζωή $T = 61 \text{ min}$, μπορούμε να καθορίσουμε την σταθερά λ :

$$\lambda T = \ln 2 \rightarrow \lambda = T^{-1} \cdot \ln 2 = 0,011 \text{ s}^{-1}$$

Επειδή την στιγμή t απομένουν $N(t)$ πυρήνες
όπου

$$\frac{N(t)}{N_0} = e^{-\lambda t},$$

έχουμε ότι

$$\ln \frac{N}{N_0} = -\lambda t.$$

Εδώ θέλουμε: $N/N_0 = 0,1$, ενώ $\lambda = 0,011$. Επειδή
 $\ln(N/N_0) = \ln 0,1 = -2,3025$, βρίσκουμε ότι: Η
χρονική στιγμή που θα έχει απομείνει το 10%
της αρχικής ποσότητας θορίου C, κατονομάει

$$t = \frac{-1}{\lambda} \ln \frac{N}{N_0}$$

$$= 90,9090 \times 2,3025 = 209,3179 \text{ min.}$$

Αυτός ο αριθμός είναι προσεγγιστικός και η
πραγματική τιμή είναι κάπως μικρότερη ($\sim 202 \text{ min}$)

Παράδειγμα (ραδιενεργή χρονολόγηση)

Από την σχέση (αποδείξτε την!)

$$N = N_0 \cdot e^{-\lambda(t-t_0)}$$

έχεται ότι μπορούμε να λύσουμε για την 'ηλικία'

της ουσίας $t - t_0$:

$$t - t_0 = \frac{1}{\lambda} \ln \frac{N_0}{N},$$

όπου t_0 είναι η στιγμή που σχηματίστηκε η ουσία. Η σταθερά λ είναι γνωστή (ή υπολογίσιμη εύκολα) και ο υπολογισμός του N είναι και αυτός εύκολος. Άρα αν γνωρίσουμε την αρχική ποσότητα N_0 , τότε θα μπορούσαμε να βρούμε την ηλικία του στοιχείου, $\frac{1}{\lambda} \ln(N_0/N)$.

Άσκηση 3.3

$$z = y^{1-n}, \quad z' + (1-n)pz = (1-n)q \quad \mu\epsilon$$
$$y' + py = qy^n.$$

Έχουμε ($z = y \cdot y^{-n}$)

$$z' = (1-n)y^{-n}y'.$$

Άρα

$$z' + (1-n)pz = (1-n)\frac{z}{y} + (1-n)pz = (1-n)z\left(\frac{1}{y} + p\right)$$

$$= (1-n)\frac{z}{y}(1+py) = (1-n)(1+qy^n - y')$$

$$= (1-n)y^{-n}y' + (1-n)py^{1-n} = (1-n)y^{-n}(y' + py) =$$

$$= (1-n)y^{-n}qy^n = (1-n)q.$$

Άρα για $n = 1/2$, γράφουμε ότι n

$$z = y^{1/2}$$

είναι μία λύση τμ

$$z' + \frac{1}{2}pz = \frac{1}{2}q, \quad p=x, q=1.$$

Για αυτήν ένας ο.π. είναι

$$e^{P(t)} = e^{\int \frac{1}{2} dt} = e^{\frac{1}{4}t^2}$$

και άρα

$$D_z \left(e^{\int \frac{1}{2} dt} z(t) \right) = \frac{1}{2}q e^{\int \frac{1}{2} dt}$$

$$\Rightarrow e^{\int \frac{1}{2} dt} z(t) = z_0 + \frac{1}{2} \int_0^t q e^{\int \frac{1}{2} ds}$$

$$z(t) = y^{1/2} = e^{-P(t)} z_0 + \frac{1}{2} e^{-P(t)} \int_0^t q e^{P(s)} ds$$

$$= e^{-\frac{1}{4}t^2} \left(z_0 + \frac{1}{2} \int_0^t e^{\frac{1}{4}s^2} ds \right) \Rightarrow y^{1/2} = e^{-\frac{1}{4}x^2} \left(z_0 + \frac{1}{2} \int_0^x e^{\frac{1}{4}t^2} dt \right)$$

$$\Rightarrow y = e^{-\frac{1}{2}x^2} \left(z_0 + \frac{1}{2} \int_0^x e^{\frac{t^2}{4}} ds \right)^2$$

$$\hat{=} y(x) = e^{-x^2/2} \left(c + \frac{1}{2} \int_0^x e^{t^2/4} dt \right)^2$$

Άσκηση 3.4

Η λογιστική εξίσωση $\dot{N} - k c N = -k N^2$ είναι μια εξίσωση Bernoulli με $n=2$, $p = -kc$, $q = -k$.

Η συνάρτηση

$$z = N^{-1}$$

είναι, σύμφωνα με την άσκηση 3.3, λύση της

$$\dot{z} + kc z = k, \quad p = kc, \quad q = k$$

Ένας ο.π. αυτής είναι ως εξής:

$$P(t) = \int_0^t p(s) ds = kc t$$

και άρα

$$e^{P(t)} = e^{kct}$$

Έτσι

$$\left(e^{P(t)} z(t) \right)' = e^{P(t)} q(t) = k e^{kct} \Rightarrow$$

$$\begin{aligned} e^{kct} z(t) &= \int_0^t k e^{kcs} ds + C \\ &= \frac{k}{kc} e^{kct} + C \\ z(t) &= e^{-kct} \left(e^{-kcb} + C \right) \end{aligned}$$

$$= \frac{1}{c} + C e^{-kcb}, \quad C \neq \frac{1}{c}$$

$$\Rightarrow \frac{1}{N(t)} = \frac{1}{c} + C e^{-kct} = \frac{1 + c C e^{-kcb}}{c}$$

$$\Rightarrow N(t) = \frac{c}{1 + c C e^{-kct}} = \frac{c}{1 + b e^{-kct}}, \quad b = \frac{c C}{1 + c C}$$

προσδιορίζω τον C :

$$\left(\begin{aligned} N(0) = N_0 &\Rightarrow \frac{1}{N_0} = \frac{1}{c} + C \Rightarrow C = \frac{1}{N_0} - \frac{1}{c} \\ \text{όπου } b &= \frac{c}{N_0} - 1. \end{aligned} \right)$$

Η μιγαδική εκθετική συνάρτηση

~~και ερα η λυση είναι~~

$$\kappa(t) = e^{t^2} + \frac{\sqrt{\pi}}{2} e^{t^2+1} [\operatorname{erf}(t-1) + \operatorname{erf}(1)]. \quad (15)$$

Είναι χρήσιμο σε ό,τι ακολουθεί να έχουμε την επέκταση της εκθετικής συνάρτησης από το $\mathbb{R} \rightarrow \mathbb{R}$ στην εκθετική συνάρτηση $\mathbb{C} \rightarrow \mathbb{C}$ και να μελετήσουμε κάποιες από τις θεμελιώδεις ιδιότητες αυτής της συνάρτησης. Αυτό κάνουμε στο υπόλοιπο αυτού του κεφαλαίου.

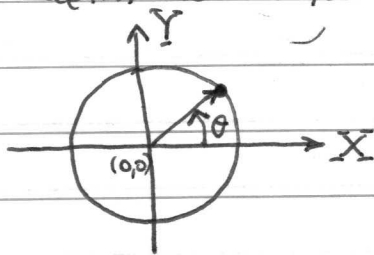
Αρχίζουμε από τον γνωστό ορισμό του μιγαδικού εκθετικού:

$$e^{i\theta} = \cos\theta + i\sin\theta, \quad \theta \in \mathbb{R}, \quad (16)$$

και έτσι στο μιγαδικό επίπεδο το $e^{i\theta}$ είναι το σημείο

$$e^{i\theta} = (\cos\theta, \sin\theta), \quad (\text{βλ. Σχήμα})$$

ή, το μοναδιαίο διάνυσμα με αρχή το $(0,0)$ και κλίση θ . Αλλιώς, το $e^{i\theta}$

είναι ο μιγαδικός αριθμός

$$z = e^{i\theta} \text{ με: } |z| = 1 \text{ και}$$

$$\operatorname{Arg} z = \theta. \quad (**)$$

Τότε από τις προδεδειγμένες ιδιότητες του $\sin$ και $\cos$ προκύπτει ότι

$$e^{i\theta_1} e^{i\theta_2} = e^{i(\theta_1 + \theta_2)}. \quad (17) \leftarrow (\text{βλ.})$$

Η μιγαδική εκθετική συνάρτηση $\exp(z) = e^z$ ορίζεται ως εξής:

α) καίθε $z = x + iy$ στο $\mathbb{C}$, $\exp: \mathbb{C} \rightarrow \mathbb{C} : z \mapsto \exp(z) \equiv e^z$

$$\text{όπου: } e^z = e^x e^{iy} = e^x (\cos y + i \sin y), \quad \forall z \in \mathbb{C}, z = x + iy. \quad (18)$$

Αν περιορισουμε το $z \in \mathbb{R}$ τότε η $\exp(z)$ γίνεται η γνωστή πραγματική εκθετική συνάρτηση $\mathbb{R} \rightarrow \mathbb{R}$. Εύκολα θα δείξετε ότι ισχύουν οι ακόλουθες θεμελιώδεις ιδιότητες της e^z (ΑΣΚΗΣΗ):

$$1. \quad e^{z_1} e^{z_2} = e^{z_1 + z_2}, \quad \forall z_1, z_2 \in \mathbb{C}. \quad (19)$$

$$2. \quad e^z \neq 0 \text{ και } (e^z)^{-1} = e^{-z}, \quad \forall z \in \mathbb{C} \quad (20)$$

$$3. \quad e^z = 1 \Leftrightarrow z = 2\pi ni \text{ για κάποιο ακέραιο } n. \quad (21)$$

$$4. \quad e^{z_1} = e^{z_2} \Leftrightarrow z_1 = z_2 + 2\pi ni \quad // \quad (22)$$

(*) Αν $z = x + iy$, τότε εισάγοντας πολικούς συν/νες, $x = r \cos\theta$, $y = r \sin\theta$, έχουμε: $e^z = r (\cos\theta + i \sin\theta)$, ή μέσω του μιγαδικού εκθετικού, $z = r e^{i\theta}$. Εδώ $|z| = r$ και $\operatorname{Arg} z = \theta$.

(**) $\sin(a+b) = \cos a \sin b + \cos b \sin a$, $\cos(a+b) = \cos a \cos b - \sin a \sin b$.

(συν) Απόδειξη τμ (17)

$$\begin{aligned} e^{i\theta_1} e^{i\theta_2} &= (\cos\theta_1 + i\sin\theta_1)(\cos\theta_2 + i\sin\theta_2) = \\ &= (\cos\theta_1 \cos\theta_2 - \sin\theta_1 \sin\theta_2) + i \\ &\quad i (\cos\theta_1 \sin\theta_2 + \sin\theta_1 \cos\theta_2) \\ &= \cos(\theta_1 + \theta_2) + i \sin(\theta_1 + \theta_2) \\ &= e^{i(\theta_1 + \theta_2)}. \end{aligned}$$

Παρατηρούμε επιπλέον ότι το μιγαδικό εκθετικό μας δίνει έναν καλύτερο δρόμο για την τριγωνομετρία, απ' ότι οι τριγωνομετρικές συναρτήσεις.

Ως άμεση συνέπεια του ορισμού του $e^{i\theta}$, έχουμε:

$$\cos\theta = \operatorname{Re}(e^{i\theta}) = \frac{e^{i\theta} + e^{-i\theta}}{2}$$

$$\sin\theta = \operatorname{Im}(e^{i\theta}) = \frac{e^{i\theta} - e^{-i\theta}}{2i}$$

Παράδειγμα: Αποδείξτε ότι: $2\sin a \cos b = \sin(a+b) + \sin(a-b)$.

ΛΥΣΗ

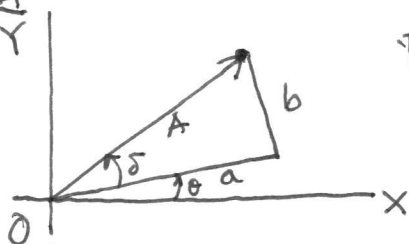
$$2\sin a \cos b = 2 \frac{e^{ia} - e^{-ia}}{2i} \cdot \frac{e^{ib} + e^{-ib}}{2}$$

$$= \frac{1}{2i} \left\{ e^{i(a+b)} - e^{-i(a+b)} + e^{i(a-b)} - e^{-i(a-b)} \right\}$$

$$= \sin(a+b) + \sin(a-b)$$

Παράδειγμα: Αποδείξτε ότι: $a\sin\theta + b\cos\theta = A\sin(\theta + \delta)$, όπου: $a+ib = A e^{i\delta}$, δηλ.: $A = \sqrt{a^2 + b^2}$ και $\delta = \operatorname{Arg}(a+ib)$.

ΛΥΣΗ

Έχουμε:

$$\begin{aligned} (a+ib)e^{i\theta} &= (a+ib)(\cos\theta + i\sin\theta) \\ &= (a\cos\theta - b\sin\theta) + i(a\sin\theta + b\cos\theta). \end{aligned}$$

Επιπλέον,

$$(a+ib)e^{i\theta} = Ae^{i\delta}e^{i\theta} = Ae^{i(\theta+\delta)} = A(\cos(\theta+\delta) + i\sin(\theta+\delta)).$$

Άρα:

$$A\cos(\theta+\delta) + iA\sin(\theta+\delta) = (a\cos\theta - b\sin\theta) + i(a\sin\theta + b\cos\theta).$$

Εξισώνοντας πραγματικά και φανταστικά μέρη, έχουμε

$$a\cos\theta - b\sin\theta = A\cos(\theta+\delta)$$

$$a\sin\theta + b\cos\theta = A\sin(\theta+\delta).$$

(Επαν)ερχόμαστε τώρα στον ορισμό της μιγαδικής εκθετικής συνάρτησης.

Σε us ΔΕ ενδιαφερόμαστε για την ακόλουθη συνάρτηση:

$$f: \mathbb{R} \rightarrow \mathbb{C} : t \mapsto f(t) = e^{\lambda t}, \quad \lambda \in \mathbb{C}.$$

Για κάθε $f: \mathbb{R} \rightarrow \mathbb{C}$, θέτουμε $f = u + iv = (u, v)$, δηλ.,

$$f(t) = u(t) + i v(t),$$

και έτσι μπορούμε να θεωρήσουμε την f ως $f: \mathbb{R} \rightarrow \mathbb{R}^2$.

Έτσι για την $f: \mathbb{R} \rightarrow \mathbb{C}$ έχουμε έτοιμες τις έννοιες του ορίου και της παραγώγου, ως εκείνες που ισχύουν για $f: \mathbb{R} \rightarrow \mathbb{R}^2$, και άρα επιπλέον ισχύει ότι:

$$f = u + iv \text{ συνεχής} \Leftrightarrow u, v \text{ συνεχείς.}$$

και

$$f' = u' + i v'.$$

Για το f έχουμε αντιστοίχως τον εξής ορισμό.

Ορισμός

Αν $f = u + iv$ είναι $\mathbb{R} \rightarrow \mathbb{C}$ και u, v ολοκληρώσιμα στο $I \subset \mathbb{R}$, ορίζουμε $\forall a, b \in I$,

$$\int_a^b f = \int_a^b u + i \int_a^b v.$$

Προφανώς τα ΘΘΑΑ ισχύουν για συναρτήσεις από το $\mathbb{R}$ στο $\mathbb{C}$.

ΣΥΝΗΕΤΙΕΣ: (1) τα θεμελιώδη θεώρημα ύπαρξης και μονοσημάντου για την $y' = f$ $\left(\begin{array}{l} f: \mathbb{R} \rightarrow \mathbb{C} \\ \text{συνεχής} \end{array} \right)$ ισχύει. Επίσης (2) τα αποτελέσματά μας για την εξίσωση $x' + px = q$ για $p, q: \mathbb{R} \rightarrow \mathbb{C}$ ισχύουν και εδώ, αφού ισχύει ο ακόλουθος ισχυρισμός.

Ισχυρισμός. Για $\lambda \in \mathbb{C}$,

$$D_t (e^{\lambda t}) = \lambda e^{\lambda t}.$$

Απόδειξη

Έστω $f(t) = e^{\lambda t}$ με $\lambda = \alpha + i\beta$. Τότε

$$f(t) = e^{\lambda t} = e^{\alpha t} (\cos \beta t + i \sin \beta t)$$

και άρα,

$$\begin{aligned} f'(t) &= D_t (e^{\lambda t}) = \alpha e^{\alpha t} (\cos \beta t + i \sin \beta t) + \beta e^{\alpha t} (-\sin \beta t + i \cos \beta t) \\ &= \alpha e^{\alpha t} e^{i\beta t} + i\beta e^{\alpha t} e^{i\beta t} \\ &= (\alpha + i\beta) e^{(\alpha + i\beta)t} = \lambda e^{\lambda t} \end{aligned}$$

Άρα

$$D_t (e^{\lambda t}) = \lambda e^{\lambda t}. \quad \square$$

→ Βλέπε άλλη σελίδα ^{που είναι} μετά το παρακάτω παράδειγμα.

Παράδειγμα Λύστε το σύστημα,

$$\dot{x} = ax - by$$

$$\dot{y} = bx + ay.$$

Λύση

Έστω $z = x + iy$. Τότε οι x, y είναι λύσεις αν και μόνο αν

$$\begin{aligned} \dot{z} = \dot{x} + i\dot{y} &= (ax - by) + i(bx + ay) \\ &= (a + ib)x + (a + ib)iy \end{aligned}$$

$$= (a+ib)z.$$

Άρα

$$z(t) = C e^{(a+ib)t}.$$

Θέτω $C = C_1 + iC_2$ και έχω: $z(t) = (C_1 + iC_2)e^{at} (\cos bt + i \sin bt)$, ή

$$x(t) = e^{at} (C_1 \cos bt - C_2 \sin bt)$$

$$y(t) = e^{at} (C_1 \sin bt + C_2 \cos bt)$$

Η αλλιώς, θεωρούμε

$$C = A e^{i\delta},$$

βρισκουμε

$$x(t) = \operatorname{Re} [A e^{i\delta} e^{(a+ib)t}] = A e^{at} \cos(bt + \delta)$$

$$y(t) = \operatorname{Im} [A e^{i\delta} e^{(a+ib)t}] = A e^{at} \sin(bt + \delta).$$

Ο ισχυρισμός μας δίνει την δυνατότητα να υπολογίσουμε με ένα πολύ απλό εναλλακτικό τρόπο, μέσω ^{ενός} μιγαδικού επιχειρήματος, το ακόλουθο ολοκλήρωμα.

Παράδειγμα: Αν $a, b \in \mathbb{R}$ με $a^2 + b^2 \neq 0$, υπολογίστε το

$$\int e^{at} \cos bt \, dt.$$

ΛΥΣΗ

Θέτοντας $\lambda = a + bi$, από τον προηγούμενο ισχυρισμό μέσω του 2ου ΘΘΛ, έχουμε

$$\int e^{(a+ib)t} \, dt = \frac{1}{a+ib} e^{(a+ib)t}.$$

Αρα εξισώνοντας πραγματικά και φανταστικά μέρη, βρίσκουμε

$$\int e^{at} \cos bt \, dt = \frac{e^{at}}{a^2 + b^2} (a \cos bt + b \sin bt)$$

και

$$\int e^{at} \sin bt \, dt = \frac{e^{at}}{a^2 + b^2} (a \sin bt - b \cos bt).$$

Οι σχετικές πράξεις είναι ως εξής:

$$\frac{1}{a+ib} = \left(\frac{a}{a^2+b^2}, \frac{-b}{a^2+b^2} \right) \text{ και άρα } \frac{1}{a+ib} e^{(a+ib)t} =$$

$$= \left(\frac{a}{a^2+b^2}, \frac{-b}{a^2+b^2} \right) e^{at} (\cos bt, \sin bt) =$$

$$\text{ενώ το 1ο μέρος: } \int e^{(a+ib)t} \, dt = \int e^{at} (\cos bt, \sin bt) \, dt$$

$$= \left(\int e^{at} \cos bt \, dt, \int e^{at} \sin bt \, dt \right).$$

$$= \frac{e^{at}}{a^2+b^2} (a, -b)(\cos bt, \sin bt) =$$

$$= \frac{e^{at}}{a^2+b^2} (a \cos bt + b \sin bt, a \sin bt - b \cos bt)$$

ΤΕΛΟΣ ΠΑΡΑΔΕΙΓΜΑΤΟΣ

ΣΥΝΟΨΗ: Η ΔΕ 1ης τάξης

$$\dot{x} + p(t)x = q(t),$$

λύνεται ως εξής: Εισάγοντας την συνάρτηση $P(t)$, όπου:

$$P := \int_{t_0}^t p, \quad P(t) = \int_{t_0}^t p(s) ds,$$

έχουμε ότι,

$$P'(t) = p(t).$$

Πολλίζοντας κατά μέλη με τον ολοκληρωτικό παράγοντα:

$$e^{P(t)},$$

βρίσκουμε:

$$e^{P(t)} (\dot{x} + p(t)x) \equiv (e^{P(t)} x(t))' = e^{P(t)} q(t).$$

Άρα

$$e^{P(t)} x(t) = e^{P(t_0)} x_0 + \int_{t_0}^t e^{P(s)} q(s) ds$$

Επειδή $P(t_0) = 0$ και άρα $e^{P(t_0)} = 1$, έπεται:

$$x(t) = e^{-P(t)} x_0 + e^{-P(t)} \int_{t_0}^t e^{P(s)} q(s) ds.$$

Επιπλέον, κάθε συνάρτηση $x(t)$ αυτής της μορφής είναι λύση της ΔΕ $\dot{x} + px = q$. Άρα όλες οι λύσεις της $\dot{x} + px = q$ είναι αυτής της μορφής.